

^ ^ ^ g g ^ ^ i » ,

iiiiimrenpr

SVENSK SÄLJER FIOL TILL USA

350 timmars millimetergöra med instrument av riktigt "tonträ"

Svenska fioler har väckt uppmärksamhet i USA. Sedan det goda resultatet av den senaste kvalitetsvärderingen, arrangerad av Sveriges fiolbyggarförbund i våras, blivit känt däröver har två amerikanska firmor inlett förhandlingar med förbundet. Fiolbyggaren Stig Källhager, som fick topplacering med sitt åttonde instrument, tänker alltså skicka detta över Atlanten, men inte till någon av firmorna utan till den svenskättade posttjänstemannen George Swanson, Chicago, Illinois. Mr Swanson uppmärksammade Stig Källhagers kvalitetsfioler i en artikel i The American Swedish Monthly, avsände genast ett entusiastiskt brev, och nu är affären beslutad.

Att sälja en fiol är alltid smärtsamt, men det känns genast bättre om man vet att den kommer i händerna på en god violinist, tycker herr Källhager. Men visst ska han också överväga anbuden från de amerikanska firmorna.

— Det finns folk som säger att de kan bygga en fiol med täljkniv på ett par dagar, men då kan det inte bli något instrument, säger herr Källhager milt. Själv räknar han med 350 timmar. Det ett arbete som handlar om millimetrar, halva mil-

INSTRUMENT-BYGGARE

limetrar och intensivt avlyssnande. Det kräver fint musiköra, säkra händer och avsevärda kunskaper i violinspel. Samt talamod. En millimeters förtjockning på någon punkt kan vässa klangen.

Stig Källhager började spela fiol när han var tretton år gammal. Musik, teckning och slöjd var de ämnen han älskade mest i skolan i Söderhamn. Men när det gällde att hitta ett yrke stod han rådvill. "Det fanns så lite att välja på." Stig Källhager blev frisörmästare. Vid tillfällig kundtorka i salongen på S:t Eriksgratan skär han en skära i fiollocket. Just nu håller han på med locket till sin tionde fiol — ett hundratimmsgöra.

Första fiolen byggde han för femton år sedan. Den blev så bra att han sålde sin gamla. Efter hand tog han en kvällskurs på Hantverksinstitutet, men det mesta har han lärt sig genom att läsa violinlitteraturen och genom erfarenheten. Under tre år släppte han hantverket och ägnade sig enbart åt studier. Facklitteraturen tänker han aldrig släppa. Inte heller etyckerna, sonaterna eller orkesterspelet. Stockholmssektionen av Sveriges fiolbyggarförbund har en tolvmanorkester, som samlas kring klassikerna varje vintermåndag på Timmermangården.

"Tonträ"

350 timmar av livet ägnar man näppeligen åt sekunda träbitar. Vackert trä och "tonträ" får herr Källhager från Mittenwald i Oberbayern, där fiolbyggandet har många sekelgamla traditioner. Därifrån köper han vällagrad finringad gran och hård lönn till botten, sarger, stall, hals och snäcka.

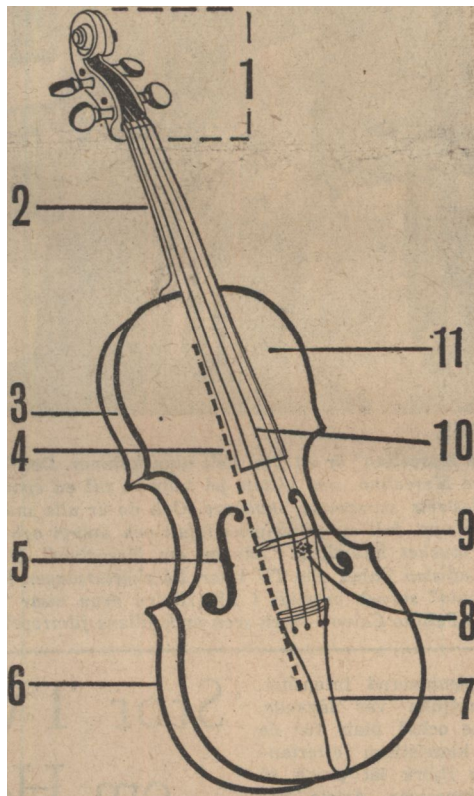
När lock och botten skurits ut och försetts med skära, som fylld med pärlim skall göra fiolen hårdig mot stötter och hindra den från att spricka. Karvas locket ur till en tunn, smäckt välvad klanghet. Från början är tonen hög. Ju mer träflisor som försvinner, desto lägre blir tonen.

Men det ska vara samma lock över hela träbiten. Man måste knacka och avlyssna tonen i all oändlighet. Det kallas avstämning och detta är ett av de svåraste momenten i hela proceduren. Därmed inte sagt att det är lätt att skära ut f-hålen strax nedanför resonanslådans mitt. De slukar bortåt tio timmar, men så är det också viktiga hål. De förmedlar ljudvägarna som bildas inuti fiolen med den omgivande luften. Det är den blandningen som når våra trumhinnor. Även om vi inte precis tänker på det när vi avlyssnar en Mozartsonat.

f i locket

— g i botten

Att snickra en botten tar inte fullt så lång tid — knappt 75 timmar. Den ska innehålla mera gods, vara tjockare. Klingar locket i f bör botten

Violinens olika delar: 1) Snäcka med skruvlåda, 2) Hals, 3) Sarg, 4) Basbjälke (under locket), 5) F-hål, 6) Botten, 7) Strängållare, 8) Ljudpinne (under locket), 9) Stallet, 10) Greppbräde, 11) Lock.

Sveriges fiolbyggarförbund har 350 medlemmar, och särskilt många flera fiolbyggare lär det inte finnas i landet. Cirka 200 fiolbyggare ägnar sig åt att bygga fioler. De är alla amatörer med andra yrken som levebröd, men flera av dem kommer ofta till verkligt fina resultat. De professionella kan inte leva på att bygga nya instrument, utan ägnar äg så gott som uteslutande åt reparationer.

så tänkbart. Allt beror på om träet är poröst eller fast.

Sargerna, de sidoväggar som bindq samman locket och botten, får mjukna i varmvatten. Sedan värms de upp och böjs. Hals och snäcka finns att köpa färdiga.

Innan delarna kan limmas ihop måste locket förses med basbjälke, stor kraftig som ger balans mellan lockets vibrationer och de två lägre strängarnas svängningar, dvs ger motstånd ma strängarnas tryck. Den ska spänna; fast. Men spänns den för hårt blir tonen vass.

"Violinens själ"

Och nu till ljudpinnen, "violinens själ". Den ska förmedla svängningarna från botten till locket och stick; in i den färdiga fiolkroppen under stallets högra fot. En halv millimeter bör den höja locket, men att plaer; den exakt riktigt är kinkigt. Man måste lyssna sig till dess bästa plats. Den berömda violinisten Ole Bull flyttade på ljudpinnen inför var och varannan konsert. Onekligen är det bättre om fiolbyggaren finner idealplatsen.

Fiolen har 44 delar. Ingen del är oviktig för slutresultatet, klangen. Greppbrädet av ebenholts måste svackas ner på mitten, annars låter fiolen slamrig. Stallet måste finslipats och bli en och en halv millimeter upptill, till fyra millimeter ner till Strängarna, som utövar 40 kilos tryck på instrumentet, måste vara oklanderliga, och enligt herr Källhagers åsikt är det veckrast ton i silveröverspunnna sena för de tre lägre strängarna och naturligtvis klassiskt stål i e-strängen.

Fiolbyggaren Stig Källhager, som säljer sin

lackerar sin nionde (bilden) och har börjat "senteras i första artikeln i byggnadsens n